

کنوانسیون استانبول در سال ۲۰۱۱، دستورده مبارزات زنان اروپا

ترجمه و تدوین: حمیلا نیسگیلی

سالها مبارزات زنان در اروپا برای شناساندن و رفع زن ستیزی بالاخره پارلمان اروپا را به برداشتن گام های جدی در راه برابری انسانها فارغ از جنسیت واداشت. کنوانسیون استانبول نقطه عطفی در مبارزه با خشونت علیه زنان است. برای اولین بار اقدامات جامع و هماهنگی برای پایان دادن به خشونت علیه زنان در همه زمینه ها شامل جمع آوری داده ها و تحقیقات سیستماتیک، پیشگیری و حمایت از زنان قربانی و کودکان آنها صورت گرفته است. در توافقنامه نه تنها کشورهای امضا کننده، خشونت به زنان را جرم می شناسند بلکه متعهد می شوند تا با وضع قوانین لازم جهت پیشگیری از جرم و تحت تعقیب قراردادن مجرمین از زنان قربانی خشونت حمایت قانونی شود. در این توافقنامه همچنین حق پناهندگی زنان بعلت خشونت های ویژه به زنان مورد تأیید قرار گرفته و به همکاری بین المللی و همچنین به نظارت سیستماتیک بر اجرای این توافقنامه تاکید شده است. کشورهای امضا کننده این توافقنامه متعهد می شوند با تشکیل یک کمیته مستقل از کارشناسان بین المللی امکان نظارت مستقل را فراهم آورند. کنوانسیون استانبول از دوازده فصل و بیش از هشتاد ماده تشکیل شده است و در آن دولت ها همچنین متعهد می شوند با تشکیل نهادهای هماهنگ کننده امکان همکاری با جامعه مدنی و سازمان های غیر دولتی که فعالانه علیه خشونت علیه زنان مبارزه می کنند را فراهم آورند.

از دهه نود میلادی پارلمان اروپا زیر نظر سازمان حقوق بشر اروپا روشن شدن میزان نابرابری جنسیتی در جوامع اروپایی را در دستورکار خود قرارداد. بر این اساس سازمانها و نهادهای مستقل زنان با استفاده از بودجه دولتی توانستند دست به تحقیقات گسترده در زمینه خشونت به زنان و نابرابری حقوقی بر اساس جنسیت در این جوامع بزنند. آمار و تحقیقات انجام شده وجود بالای نابرابری جنسی در این جوامع را نشان می داد. در پروسه کار روشن شد که در میان سازمان های عضو پارلمان اروپا تفاوت های چشمگیری در زمینه میزان زن ستیزی، قوانین پیشگیری از خشونت به زنان و همچنین سیستم حمایت از زنان قربانی وجود دارد. این ابتکارات فعالین زن اروپایی موجب شد که کمیته وزرای کشورهای عضو پارلمان اروپا توصیه نامه ای را در خصوص حمایت از زنان در مقابل خشونت و راه اندازی کارزاری در این رابطه در اروپا به تصویب برسانند. از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۸ کارزار مقابله با خشونت بر علیه زنان و خشونت خانگی بطور رسمی در برنامه پارلمان اروپا قرار گرفت. پارلمان اروپا بطور رسمی در مقابل تمامی اشکال خشونت علیه زنان موضعگیری کرد. شورای پارلمان اروپا مجموعه ای از قطعنامه ها و توصیه ها را به تصویب رساند و در آن ها خواستار الزامات قانونی برای پیشگیری، حفاظت و همچنین محاکمه ی مرتکبین خشونت های شدید و خشونت های جنسی شد. گزارش های ملی، مطالعات و نظرسنجی ها نشان دهنده میزان بالای مشکلات در اروپا است. بویژه در طی این کارزار روشن شد که چگونه پاسخ های ملی-کشوری به خشونت علیه زنان و خشونت خانگی در اروپا متفاوت است. نیاز به هماهنگی هنجارهای قانونی برای اطمینان از این که قربانیان از همان سطح حفاظت در سراسر اروپا برخوردار می شوند آشکار شد. اراده سیاسی برای برداشتن قدم در این راه افزایش یافت. وزرای دادگستری کشورهای عضو پارلمان اروپا بحث در مورد نیاز به تقویت قوانین برای حفاظت در برابر خشونت خانگی، به ویژه در برابر خشونت شریک زندگی، را آغاز کردند.

بدین سان در دسامبر ۲۰۰۸ کمیته وزرا گروهی از زنان متخصص در امور نابرابری جنسیتی در جامعه را مامور تهیه پیشنویسی در این زمینه کرد. در طی بیش از دو سال این گروه طرحی جهت پیشگیری و مبارزه علیه خشونت به زنان و خشونت خانگی تهیه نمود و در دسامبر ۲۰۱۰ این طرح به پارلمان اروپا ارائه شد. کمیته وزرای پارلمان اروپا این طرح را در آپریل همان سال

تصویب کرد. در ۱۱ ماه مه ۲۰۱۱ صد و بیست و یکمین نشست پارلمان اروپا در استانبول برگزار شد تا کنوانسیون پیشگیری و رفع خشونت به زنان و خشونت خانگی توسط کشورهای عضو پارلمان اروپا به امضا برسد. در این نشست ۴۱ کشور از کشورهای عضو پارلمان اروپا و برخی کشورهای داوطلب عضویت در پارلمان اروپا کنوانسیون پیشگیری و مبارزه با خشونت علیه زنان و خشونت خانگی را امضا کردند.

در مقدمه این کنوانسیون تاکید می شود که این کنوانسیون با تکیه به تمامی قطعنامه های تاکنونی در رابطه با رفع خشونت به زنان که از سوی نهادهای های اروپا و یا بین المللی داده شده بر این باور است که:

دستیابی به برابری قانونی و واقعی بین زنان و مردان، یک عنصر ضروری در پیشگیری از خشونت علیه زنان است؛

خشونت علیه زنان بیانگر نابرابری رابطه قدرت میان زنان و مردان است که در طول تاریخ شکل گرفته و منجر به سلطه و تبعیض به زنان توسط مردان و جلوگیری از برابری کامل زنان شده است؛

خشونت علیه زنان به عنوان یک خشونت مبتنی بر جنسیت، ماهیت ساختاری دارد و خشونت علیه زنان یکی از مکانیسم های کلیدی اجتماعی است که باعث می شود زنان به اجبار در جایگاهی فروتر از مردان قرار بگیرند؛

زنان و دختران در معرض خطر بیشتری از خشونت مبتنی بر جنسیت نسبت به مردان هستند؛

در این کنوانسیون ضمن محکوم کردن تمامی اشکال خشونت علیه زنان و خشونت خانگی ابراز نگرانی می شود که اغلب زنان و دختران در معرض اشکال بسیار جدی از خشونت مانند خشونت خانگی، آزار جنسی، تجاوز جنسی، ازدواج اجباری، جنایاتی که به نام به اصطلاح «ناموس» صورت می گیرد و همچنین قطع آلت جنسی قراردارند که مصداق بارز نقض حقوق بشر زنان و دختران است و همچنین مانع عمده برای دستیابی به برابری جنسیتی است.

در کنوانسیون همچنین از وجود تجاوزات گسترده و سیستماتیک و خشونت جنسی و خشونت مبتنی بر جنسیت در طول جنگ ها و همچنین پس از پایان جنگ ابراز نگرانی می شود. کنوانسیون پیشگیری و مبارزه با خشونت علیه زنان همچنین تاکید می کند که کودکان قربانی مستقیم و غیرمستقیم این خشونت ها هستند، آنها شاهدین این خشونت ها هستند.

کشورهای امضا کننده در تلاش برای ایجاد اروپایی بدون خشونت علیه زنان و خشونت خانگی اهداف خود را به شرح زیر اعلام می کنند:

محافظت از زنان در برابر همه ی انواع خشونت و جلوگیری از خشونت علیه زنان و خشونت خانگی، پیگیری و رفع آن؛

کمک به از بین بردن تمام اشکال تبعیض علیه زنان و ترویج واقعی تساوی بین زنان و مردان، از جمله از طریق توانمند سازی زنان؛

تهیه یک چارچوب جامع و اقدامات جامع سیاسی و غیره برای محافظت و حمایت از همه قربانیان خشونت علیه زنان و خشونت خانگی؛

گسترش همکاری های بین المللی به منظور رفع خشونت علیه زنان و خشونت خانگی؛

کمک و پشتیبانی از سازمان ها و دستگاههای اجرایی برای کار موثر با هدف تصویب یک رویکرد جامع برای حذف خشونت علیه زنان و خشونت خانگی.

بنا به تصویب پارلمان اروپا جهت تضمین اجرای موثر این موافقتنامه، یک مکانیزم نظارت ویژه ایجاد شده است. کمیته نظارت بر اجرای این توافق نامه از متخصصین و کارشناسان علیه خشونت به زنان و خشونت خانگی در اروپا تشکیل شده که به اختصار GREVIO خوانده می شود. این گروه بطور مستقل بر اجرای مفاد موافقتنامه نظارت می کند. از سال 2011 کشورهای امضا کننده موظف به تطبیق قوانین کشور مطبوعه خویش با اهداف این توافقنامه و در صورت لزوم تغییر قوانین خود گردیدند. کمیته گریویو مسئول پیگیری این امر است.

جدول زیر سیر تا کنونی پیشبرد کنوانسیون استانبول را نشان می دهد. ناگفته پیداست که میزان اجرای این کنوانسیون در جوامع مختلف بستگی به میزان رشد و امکانات جامعه و بویژه وجود جنبش مستقل زنان در این کشورها دارد تا بتوانند در همکاری با کمیته گریویو نظارت غیر دولتی بر اجرای این موافقتنامه را ممکن سازند. حضور گروه ها و تشکل های مستقل زنان نواقص قانونی و امکانات موجود در جامعه و همچنین راه کارهای امکان سازی برای اجرای موافقتنامه استانبول را برای کمیته مستقل گریویو ممکن می سازد. مثال بارز این امر را می توان در کشور ترکیه دید. در سال 2011 که دولت ترکیه تقاضای پذیرش در اتحادیه اروپا را دنبال می کرد با امضای این قرارداد مجبور به دادن تغییرات جدی در قوانین مربوط به خانواده و قوانین جزایی کشور شد. همراه با آن سازمانها و نهادهای دولتی برای حمایت از زنان قربانی در این کشور شکل گرفت. ولی علیرغم همه ی آنها بعلت نبود پایه های فرهنگی لازم، بویژه زیر ضرب رفتن جنبش های مدنی کشور و گسترش فرهنگ مذهبی در این کشور سیر نزولی این تغییرات بخوبی قابل رویتند.

جدول پارلمان اروپا در رابطه با کنوانسیون استانبول

امضا کشورها و مصوبات پارلمان آنها

نام کشور	تاریخ امضا	تاریخ تصویب مجلس ملی	تاریخ اجرای قانونی	با ملاحظات
آذربایجان				
آندورا	22.02.2013	22.04.2014	01.08.2014	X
آلبانی	19.12.2011	04.02.2013	01.08.2014	
آلمان	11.05.2011	12.10.2017	01.02.2018	X
ارمنستان				
اسپانیا	11.05.2011	10.04.2014	01.08.2014	

	01.02.2018	26.10.2017	02.12.2014	است لند
			11.05.2011	اسلواکی
X	01.06.2015	05.02.2015	08.09.2011	اسلوانی
	01.08.2014	14.11.2013	11.05.2011	اطریش
			07.11.2011	اوکراین
			08.06.2012	انگلستان
	01.08.2014	10.09.2013	27.09.2012	ایتالیا
			05.11.2015	ایرلند
			11.05.2011	ایسلند
			21.04.2016	بلغارستان
	01.07.2016	14.03.2016	11.09.2012	بلژیک
	01.08.2014	07.11.2013	08.03.2013	بو سنی
	01.08.2014	05.02.2013	11.05.2011	پرتقال
	01.08.2014	14.03.2012	11.05.2011	ترکیه
X			02.05.2016	چک
X	01.08.2014	23.04.2014	11.10.2013	دانمارک
				روسیه
X	01.09.2016	23.05.2016	27.06.2014	رومانی
	01.05.2016	28.01.2016	30.04.2014	سان مارینو
X	01.11.2014	01.07.2014	11.05.2011	سوئد
			11.09.2013	سوئیس
X	01.08.2014	21.11.2013	04.04.2012	صربستان

X	01.11.2014	14.07.2014	11.05.2011	فرانسه
X	01.08.2015	17.04.2015	11.05.2011	فنلاند
X	01.03.2018	10.11.2017	16.06.2015	قبرس
			22.01.2013	کروات
X	01.09.2017	19.05.2017	19.06.2014	گرجستان
X			18.05.2016	لتلند
			11.05.2011	لوکزامبورگ
			07.06.2013	لیتوانی
X	01.08.2015	27.04.2015	18.12.2012	لهستان
			10.11.2016	لیشتناشتاین
X	01.11.2014	29.07.2014	21.05.2012	مالتا
			06.02.2017	مالداوی
			14.03.2014	مجارستان
			08.07.2011	مقدونیه
X	01.02.2015	07.10.2014	20.09.2012	موناکو
	01.08.2014	22.04.2013	11.05.2011	مونتنگرو
	01.11.2017	05.07.2017	07.07.2011	نروژ
	01.03.2016	18.11.2015	14.11.2012	هلند
			11.05.2011	یونان

در مجموع 27 کشور این توافقنامه را در پارلمان های خود به تصویب رسانده اند و 18 کشور پای کنوانسیون امضا گذاشته اند ولی تاکنون در مجلس ملی آنها به تصویب نرسیده است.